

Posudek na rigorózní práci Petry Gümplové *Suverenita a ústavní demokracie*

Text rigorózní práce Petry Gümplové si klade za cíl reinterpretovat teorii suverenity pro soudobé podmínky a instituce konstituční demokracie a bránit suverenitu jako předpoklad právního a politického řádu. Cíle autorka dosahuje, ale nelze říci, že přesvědčivě. Důvod spočívá především v tom, že se jedná o velmi nesouvislou práci.

Úvodní kapitola o suverenitě a českém politickém diskursu do rigorózní práce vůbec nezapadá. Ona vyčnívá a v průběhu čtení dalších kapitol se čtenář ptá stále dokola, proč tam ta kapitola vůbec byla? Odpověď bych snad ani nechtěl znát. Následující 3 kapitoly rekonstruuji teorii suverenity u Bodina a Hobbese, Schmitta a nakonec Habermase. Proč je ale nejlepší strategií, jak začít s rekonstrukcí pojmu suverenity, analýza prvních formulací suverenity? Zvláště, je-li popis a interpretace přístupu jednotlivých autorů velmi zevrubny, ale zatím bez jednotné linie.

Jakákoli práce, která je rekonstrukcí textů autorů, kteří psali v minulosti o daném tématu, se musí vypořádat s problémem, jak popisovat minulé texty, nakolik v minulých textech hledat budoucí vývoj konceptů a teorií, nakolik zůstat u popisů a nakolik přidávat vlastní interpretace či budoucí kritiky starého textu. Zapomeňme pro tuto chvíli na předpoklad toho, že můžeme původní text číst nezaujatými očima, jako kdybychom o daném problému nečetli. Zapomeňme proto, že autorka k problému takto přistupuje. A proti takovému přístupu lze sice vznést připomínky, nicméně autor posudku uznává oprávněnost takového přístupu, resp. pokusu o něj. Autorka přistoupila na časově ukotvenou expozici konceptu suverenity, jež využívá nejen popis "původního" pojetí, ale i jeho interpretace pozdějšími autory/kami a jeho kritiky. Důsledkem tohoto pojetí je, že v některých případech je obtížné odlišit pokus o rekonstrukci původního pojetí konceptu od jeho pozdějších interpretací a kritik (například strany 53, 54 a 57).

Při této rekonstrukci autorka nejprve popisuje Bodinovo a Hobbesovo pojetí suverenity. Pojednání obou klasických autorů je rozsahem nevyvážené ve prospěch Hobbese. Zde musí nicméně čtenář respektovat klíčovou Hobbesovu roli pro celou rigorózní práci. Nebýt Hobbese a jeho knihy *Leviathan*, těžko by autorka hledala autora, jehož musí bránit oproti kritikám zleva, zprava, zespoda i zeshora (a tím bránit samotný koncept suverenity). Je opravdu nutné hledat argumenty, proč to Hobbes myslel dobře (zde odkazují například na uvedené narativní strategie popsané Kraynakem či Skinnerovo obhajování artificiality personalizace suveréna)? Myslím, že ne. Právě část, kdy je vysvětlováno Hobbesovo pojetí suveréna jako umělé osoby a zároveň kritizováno jeho ztotožnění suverenity s unitární mocí (oproti dělbě moci), je nevěrohodné. Bez oné Skinnerovy argumentace by explanace Hobbesova pojetí suverenity a suveréna bylo mnohem zřetelnější. Na druhou stranu, pojednání o Hobbesovi je velmi zajímavé a propojení jeho inovativní smluvní teorie s konceptem suverenity je přesvědčivě podáno.

Kapitola o Schmittovi není dobře uchopena, nechte se jednoduše, neboť jeho pozice není na počátku vysvětlena. Kapitola využívá ostatních autorů k diskuzi s Schmittem a Schmittovo pojetí suverenity je utopeno v odstavcích o Arendt, Rousseau, Sieyes atd. Kapitola o Habermasovi má důležité poselství (desubjektivaci nositele suverenity), nicméně místo aby tato novinka byla pojednána na několika málo stranách, musí se čtenář prokousat zdlouhavým popisem Habermasovi teorie komunikace, diskursu a veřejné sféry, jež na to, že jsou součástí odborného textu, překvapivě neobsahují reference.

Závěrečná kapitola bohužel není závěrečnou kapitolou ve smyslu „Shrnutí a úvah, co to vše znamená“, ale nastolením nových témat. Na počátku se dozvídáme, že se jedná o článek v recenzním řízení v Sociologickém časopise. Opět sem jakoby nepatří. Jeho ambice nejsou v souladu s popisem Hobbese, Schmitta a Habermase.

Dostal-li se čtenář na konec práce, může se ptát dvě základní otázky. Zaprvé, proč má práce daleko k tomu, co si představíme pod pojmem sociologie. Nejde o to, že tématicky se jedná o text spíše politologický, ale výrazně normativní zájem autorky – rekonstruovat a bránit. Zadruhé, autorka několikrát tvrdí, že považuje suverenitu za klíčový koncept moderních politických systémů, neboť poskytuje jediný vhodný explanační rámec struktury politických a právních autorit (například strana 85). Proč je to ale jediný argument ve prospěch základního předmětu rigorózní práce a toho, proč je suverenita důležitá a proč jí zkoumat? Ani se nedozvíme to, v čem spočívá ta vhodnost. Celkově tak čtenář může mít rozpaky nad tím, ž

Uvedené paragrafy byly k práci relativně kritické, byl bych nicméně nerad, aby vyznění mého posudku bylo pouze kritické. Zaprvé, jedná se o text, který po dopracování do podoby dizertace může být dobrým textem. Především pasáž z připravované dizertace to slibuje. Zadruhé bych ocenil předložení 80 % textu v angličtině (i když je mi zřejmé, že je to znouzectnost); ve velmi kvalitní angličtině. Zatřetí kapitola o Hobbesově pojetí suverenity se čte velmi dobře a obsahuje několik zajímavých interpretací, přesahů apod. Obdobně i kapitola o Schmittovi měla své kvality. Na několika místech práce vybízela k úvahám, čehož si obzvláště cením. Pokusím se autorce vrátit obdobnou mincí.

Především bych ji rád upozornil na knihu Georga Sorensena *The Transformation of the State*, v nichž velmi užitečně rozlišuje uvažování o suverenitě na legalistický aspekt a na substanciální aspekt, jež se krýjí s ústavní/právní nezávislostí a aktuální schopností kontrolovat a řídit vlastní záležitosti. Je mi zřejmé, že rozlišení na právní a politický aspekt suverenity e přesně ten krok, který autorka asi nebude chtát udělat (vzhledem k tomu, že její rekonstrukce pojmu suverenity je zaměřena tímto směrem). Obávám se, že je to ale velmi nutný krok. Jinak dochází k absolutnímu nepochopení a kritikám cizích textů za nepochopení konceptu suverenity, když onen kritizovaný text uvažuje o suverenitě pouze v druhém (substanciálním) významu. Z hlediska sociálních věd považují tento druhý aspekt konceptu suverenity za mnohem zajímavější než onen legalistický. Minimálně proto, že řekneme-li, že stát je ústavně/právně suverénní, tak jakoby naše analýza končí – takovýto stát má právo si na svém území dělat co chce, tečka. Může ale?

Ten druhý aspekt suverenity se dotýká konceptů kapacity a autonomie státu. Zdá se, že oba dva jsou důležité pro uvažování o suverenitě a především s pojmem autonomie státu/politiky autorka několikrát pracuje. Je zřejmé, že pojem autonomie politiky používá i v jiném významu než ve významu nezávislosti státu. Nicméně dělá tak a já nabízím otázku, zda vůbec v pojmech autonomie státu uvažovat. Například Migdal ve své knize *State in Society* nabízí naprosto odlišný způsob uvažování o státu, a to sice jako o instituci vládoucí společnosti, ale skrze společnost. Hovoří o vzájemné závislosti státu a společnosti a v takové situaci koncept autonomie a kapacita státu ztrácí relevanci. Zde by autorka mohla zvážít, zda by pro její práci nebylo vhodnější opustit pojem autonomie. Tím by koncept suverenity ztratil velkou část zátěže a bylo by možné jej omezit na právní konstrukt nejvyšší zákonné instituce.

Obdobně sporné mi přijde autorčino omezení úvah o suverenitě na demokratické státy (zvláště poslední kapitola). Copak její úvahy nemají být platné pro Čínu či komunistické Československo? Proč tedy vůbec rekonstruovat texty všech autorů s výjimkou Habermase, když psali o odlišných režimech? O konceptu suverenity se nejvíce dozvíme přece tím, že si uvědomíme, že funguje i pro nedemokratický režimy, a proto jeho zkoumáním pouze v demokraciích ztrácíme spoustu znalostí. Vzhledem k tomu, že autorka se snaží hájit koncept suverenity, mi přijde toto opomenutí na škodu.

Poslední a tentokrát již velmi malá poznámka k autorčině zmínce na straně 95, že lidé nemohou být subjekty několika, navíc se překrývajících se, právních řádů (multiple and intersecting legal orders). Zde bych jí odkázal například na text Hooghe a Markse z APSR v roce 2003 (97(2): 233-243), kde ukazují funkčnost a reálnou existenci účelově specifických

jurisdikcí, jež mají tendenci se překrývat a mají velmi flexibilní design. Tento typ vládnutí nejenže naznačuje, že autorčina zmínka nemusí být přesná, ale může při určitých domýšleních přinést zajímavé důsledky pro teorii suverenity, neboť padne jeden z předpokladů, jímž se autorka omezuje.

Práci přes uvedené výtky doporučuji k obhájení.

Lukáš Linek

